

Regionalna direktorica WHO Jakobova za STA: Čestitam Sloveniji za prizadevanja pri uvajanju protitobačnih ukrepov (intervju)

Ljubljana, 10. aprila - Regionalna direktorica Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) za Evropo Zsuzsanna Jakab je v pogovoru za STA opozorila, da je tobak ena najresnejših zdravstvenih groženj, s katerimi se je svet kadarkoli soočal. Vsako leto ubije okoli šest milijonov ljudi. Zato je Sloveniji čestitala za prizadevanja pri uvajanju strogih protitobačnih ukrepov.

Kako ocenjujete ukrepe, ki jih Slovenija uvaja na področju omejevanja porabe tobaka?

Rada bi čestitala Sloveniji za prizadevanja pri uvajanju strogih ukrepov za nadzor nad tobakom, kot jih priporoča okvirna konvencija Svetovne zdravstvene organizacije o nadzoru nad tobakom in so v skladu z evropsko direktivo.

Predlagani zakon celo presega omejitve iz direktive in zasleduje vizijo generacije brez tobaka. S sprejetjem in implementacijo tega zakona se bo Slovenija pridružila skupini vodilnih držav na področju omejevanja tobaka v evropski regiji.

Morda pogrešate še kakšen ukrep za omejevanje uporabe tobaka?

Eno področje, kjer bi še lahko predlagali dodatne ukrepe v zakonu, je področje prepovedi kajenja na javnih mestih. Splošna prepoved kajenja na vseh javnih mestih, kot je uvedena v 10 državah v evropski regiji WHO, je ena najpreprostejših in stroškovno najbolj učinkovitih metod za preprečevanje bolezni in smrti zaradi srčno-žilnih bolezni in za zmanjševanje stroškov zdravljenja.

Ločena mesta za kajenje, kot so predlagana v osnutku zakona, niso enako učinkovita rešitev za preprečevanje izpostavljenosti tobačnemu dimu. Preprosto ne delujejo. Mednarodne izkušnje jasno kažejo, da se že v nekaj mesecih po uvedbi splošne prepovedi kajenja na javnih mestih skupaj z ostalimi protitobačnimi ukrepi zmanjša število hospitalizacij zaradi srčnega infarkta za med 20 in 40 odstotkov, odvisno od države.

To vodi v znatne prihranke v zdravstvenem sistemu. Vredno je namreč pripomniti, da izkušnje držav, ki so uvedle takšno splošno prepoved kajenja, kažejo, da so imeli protitobačni ukrepi bodisi nevtralne bodisi pozitivne ekonomske učinke.

Države članice imajo do določene mere proste roke pri implementaciji evropskih direktiv v nacionalni zakonodajni sistem. Kako spodbuditi države k uveljavljanju strožjih ukrepov, še posebej če vemo, kako močna je tobačna industrija?

Tobak je najbolj preprečljiv vzrok smrti in bolezni na svetu. Proti njemu se lahko uspešno borimo le s celovitimi ukrepi, kot so navedeni v okvirni konvenciji WHO, s katero smo v zadnjem desetletju uspeli nadzor nad tobakom obdržati visoko na svetovni agendi. Konvencija poudarja pomen uporabe pristopov, ki skušajo zmanjševati povpraševanje in ponudbo po tobaku skozi številne ukrepe. Jasno je dokazano, da ti ukrepi učinkovito odvrtaejo ljudi od začetka kajenja in jih ščitijo

pred škodo, povezano s tobakom.

Gre za temeljno in nezdružljivo nasprotje med interesi tobačne industrije in interesi politik javnega zdravja. Tragično pa je, da ima tobačna industrija zaradi svoje finančne moči precejšen vpliv na oblikovanje in izvajanje politik nadzora nad tobakom. Da bi ljudi zaščitili pred vplivom tobačne industrije, je nujno sprejeti učinkovite ukrepe iz okvirne konvencije WHO. Prav tako je treba zagotoviti transparentnost pri vseh stikih s tobačno industrijo o zadevah, povezanih s politikami javnega zdravja.

Stališča vlade so podkrepjena z mednarodno zavezanostjo do nadzora nad tobakom, kot je opisano v mednarodnih instrumentih, vključno z okvirno deklaracijo WHO, politično deklaracijo, ki jo je na srečanju o preprečevanju in nadzoru nenalezljivih bolezni septembra 2011 sprejela generalna skupščina ZN, in nedavno sprejeto agendo za trajnostni razvoj 2030. Vsi ti dokumenti ugotavljajo, da je treba sprejeti učinkovite ukrepe za odpravo škode zaradi uporabe tobaka, da bi dosegli pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja.

V vladi morajo vsa ministrstva - tako za zdravje, kot za gospodarstvo in finance ter druga - prispevati k strogim protitobačnim ukrepom.

So ukrepi sedanje protitobačne evropske direktive ustrezni?

Čeprav so nastanek evropske direktive o tobačnih izdelkih, ki je bila sprejeta marca 2014, spremljale polemike, zamude in vmešavanje tobačne industrije, je direktiva velik korak naprej pri usklajevanju zakonodaje EU z okvirno konvencijo WHO o nadzoru nad tobakom.

Zlasti uvedba 65-odstotnih opozoril na obeh straneh zavojčka, prepoved okusov, vključno z mentolom, regulacija elektronskih cigaret in strožje spremljanje ter zahteve po sledenju so zelo dobrodošli. Direktiva tudi omogoča vsem državam, ki želijo nadaljnje ukrepe glede embalaže, da to storijo, in v zadnjih mesecih opažamo "revolucijo enotne embalaže" v Evropi. Brez te direktive bi bile politike nadzora tobaka v državah EU veliko slabše.

Evropa je najvišje med celinami po odstotkih 13- in 15-letnikov, ki živijo v gospodinjstvu, kjer nekdo kadi. Kako preprečiti izpostavljenost otrok in mladostnikov pasivnemu kajenju?

Večina odraslih prižge prvo cigareto pred 18. letom starosti. Zato ne morem dovolj poudariti pomena uveljavljanja politik, ki bodo zavirale začetek in redno kajenje med otroci in mladimi.

Najstništvo je tisto kritično obdobje v življenju, ko imajo odločevalci priložnost, da posredujejo s politikami in programi za omejevanje dolgoročne škode in stroškov zaradi rabe tobaka.

WHO za evropsko regijo ima vizijo generacije brez tobaka in več držav si prizadeva uvesti politike, da bi dosegli ta ambiciozen cilj. Višji davki so dvignili ceno tobačnih izdelkov nad dosegljivo za mnoge mlade, medtem ko se je prepoved izpostavljanja tobačnih izdelkov na prodajnih mestih prav tako izkazala za učinkovit ukrep v nekaterih državah. Francija, Velika Britanija in Irska uvajajo enotno embalažo kot dodaten ukrep, ki bi mlade odvrčal od kupovanja tobačnih izdelkov, na podlagi izkušnje iz Avstralije denimo, kjer je bila enotna embalaža že uvedena.

Okvirna konvencija WHO opredeljuje vrsto pobud, katerih cilj je zmanjšanje povpraševanja in porabe tobačnih izdelkov, vključno z zaščito ljudi pred tobačnim dimom v javnih prostorih, nudenjem pomoči pri opuščanju kajenja, prepovedjo oglaševanja, dvigom davkov in odpravo

prepovedane trgovine s tobačnimi izdelki.

53 članic evropske regije WHO je prav tako sprejelo strategijo zdravja evropskih otrok in najstnikov 2015-2020, ki skuša doseči, da bi bila generacija otrok, rojenih leta 2000, že brez tobaka. Da bi dosegli ta ambiciozen cilj, bo potrebno regionalno usklajevanje, medresorska usklajenosti in zadostna sredstva.

Gospodarska kriza je v večini držav vplivala na financiranje preventivnih zdravstvenih programov. Ali se že čutijo posledice tega varčevanja?

Davki niso nikoli priljubljeni, a so vseeno naš najmočnejši zaveznik pri reševanju življenj v okviru protitobačnih ukrepov. Koristi dviganja davkov na tobak so dramatične. WHO ocenjuje, da če bi vse države povečale trošarine na škatlo cigaret za 50 odstotkov, bi bilo 49 milijonov manj kadilcev in bi preprečili vsaj 11 milijonov smrti, povezanih s tobakom.

Dvigovanje cen z višanjem davkov običajno prinese največjo korist za zdravje tistim ljudem, ki imajo manj denarja, tudi mladim. Po tem ukrepu se med mladimi dva do trikrat bolj zmanjša poraba tobaka kot med odraslimi.

Davki na tobak hkrati povečujejo javne prihodke. V WHO ocenjujemo, da če bi davek na cigaretno škatlico povečali za 50 odstotkov, bi vlade imele na voljo 101 milijardo ameriških dolarjev več. Ta sredstva bi lahko namenile za boj proti raku, srčno-žilnim boleznim in ostalim nenalezljivim boleznim.